

Boj proti rasové diskriminaci

Článek 21, který patří do kapitoly „Rovnost“ Listiny základních práv Evropské unie, zakazuje diskriminaci na základě rasového nebo etnického původu.

Souvislosti

Směrnice o rasové rovnosti (2000/43/ES), která byla přijata v roce 2000, vedla k významným změnám ve způsobu, jak se bojuje proti rasové diskriminaci v Evropské unii. Před přijetím směrnice měla již podrobné zákony a mechanismy pro zákaz rasové diskriminace pouze hrstka členských států EU. Velká většina z nich musela provést významná zlepšení, aby směrnici vyhověla.

Klíčové otázky

Proč je důležité bojovat proti rasové diskriminaci?

Předsudky zaměstnavatelů nebo těch, kteří poskytují služby, mohou jiným bránit v tom, aby byli součástí společnosti, jako při získávání pracovního místa nebo nájmu ubytování. Vychází-li předsudek z rasy nějakého člověka, může to mít za následek vyloučení celé etnické menšiny. Dochází ke spuštění značné řetězové reakce.

V porovnání s většinovou populací příslušníci etnických menšin čelí obvykle vyššímu riziku nezaměstnanosti, pracují v omezeném rozsahu oborů, jako je stavebnictví nebo zemědělství, mívají nižší úroveň vzdělání a horší podmínky bydlení.

K rasové nebo etnické diskriminaci dochází, když:

- je s osobou nepříznivě zacházeno (např. je jí odmítnuto pracovní místo),
- ve srovnání s tím, jak bylo nebo by bylo zacházeno s jinými v podobné situaci,
- a důvodem pro to je její rasový nebo etnický původ.

Co směrnice zajišťuje?

Mezi ustanovení směrnice o rasové rovnosti patří:

- ochrana před rasovou diskriminací v oblasti zaměstnání při využívání systému sociálního zabezpečení, nákupu zboží nebo využívání služeb,
- možnost, aby oběti diskriminace podaly stížnost,
- možnost, aby organizace, jako jsou nevládní organizace a odbory, pomáhaly obětem diskriminace obrátit se na soud,
- zajištění, aby ti, kteří porušují zákon a dopouštějí se diskriminace, byli příslušným způsobem potrestáni,
- povinnost, aby vlády vytvořily specializovaný „subjekt pro rovnost“ na podporu rovnosti,
- možnost, aby vlády vytvářely pro menšiny, které žijí v horších podmínkách, příležitosti ke zlepšení jejich situace,
- zajišťování, aby lidé byli informováni o svých právech,
- podpora zaměstnavatelů a odborů v tom, aby spolupracovali v boji proti diskriminaci.

Jaký dopad měla směrnice na vnitrostátní právo?

Všechny členské státy EU měly změnit své zákony tak, aby vyhověly požadavkům směrnice. Evropská komise se však musela zapojit do rozhovorů s některými vládami, protože se nedomnívala, že provedly všechny nezbytné legislativní změny.

Téměř všechny členské státy EU vytvořily subjekty pro rovnost, jak bylo požadováno. Mnoho členských států zašlo nad rámec požadavků a udělilo subjektům pro rovnost pravomoci:

- projednávat stížnosti obětí a vydávat rozhodnutí, např. v Dánsku, Maďarsku, Nizozemsku a Rakousku,
- provádět vyšetřování, pokud dochází k údajné diskriminaci, např. ve Francii a Švédsku,
- aby samotné organizace podávaly případy k soudu, např. v Belgii, Irsku a Maďarsku.

Kromě toho, že členské státy trestají diskriminaci, mnoho z nich je také aktivních při podpoře rovnosti. V Belgii, Finsku, Maďarsku, Spojeném a Švédsku království existuje právní povinnost kontrolovat a změnit stávající politiky, které mohou způsobit diskriminaci, a podporovat rovnost při vytváření nových politik. Některé členské státy zavedly projekty, které současně zlepšují přístup ke vzdělání, podmínky bydlení a odborné vzdělávání.

Měla směrnice dopad na situaci v praxi?

Je nemožné předložit celkový obraz o pokroku dosaženém v boji proti rasové diskriminaci. Přestože vlády obecně shromažďují informace o své populaci, obvykle se v těchto šetřeních nezabývají tím, jak si konkrétně vedou menšiny – neshromažďují tedy „**etnicky rozčleněnou**“ statistiku. Proto není možné popsat, zda se jejich situace v oblastech jako zaměstnání, bydlení nebo vzdělání zlepšila v čase.

V některých členských státech EU, jako je Německo, Francie a Portugalsko, je shromažďování statistik o rasových nebo etnických menšinách nezákonné. Částečně je to proto, že vlády mají za to, že určovat, zda je osoba příslušníkem menšiny, je zásahem do soukromí. Výzkum však ukazuje, že většina příslušníků menšinových skupin je ochotná zahrnout informace o jejich etnickém původu do sčítání, bude-li anonymní a využito pro boj proti diskriminaci.

Rovněž je obtížné stanovit, jak často k diskriminaci dochází. Ne všechny členské státy EU si vedou statistiku o tom, kolik je podáno stížností konkrétně v oblasti rasové diskriminace. V některých členských státech, kde tyto informace existují, jsou tyto čísla velmi vysoké a v jiných velmi nízké. Může to být způsobeno rozdíly v úrovních informovanosti o právních předpisech.

Další směřování

- **Absence statistiky** brání vládám, aby plně porozuměly, jakým problémům čelí menšiny, jak je lze vyřešit a zda dochází ke zlepšením.

Členské státy EU by měly uvažovat o shromažďování etnicky rozčleněné statistiky a současně přijímat opatření zaměřená na dodržování práva v oblasti soukromí.

- **Nízký počet stížností.** Výzkumem bylo zjištěno, že v mnoha členských státech EU oběti diskriminace nepodávají stížnosti. Zdá se, že většina příslušníků rasových nebo etnických menšin neví, že mají právo na to, aby nebyli diskriminováni. Navíc se zdá, že velká většina těch, kteří se setkali s diskriminací, nepodá stížnost, protože neví, kam diskriminaci ohlásit, neslyšeli o žádných organizacích, které by jim mohly pomoci, a nemyslí si, že by se něco změnilo, kdyby ji podali.

Subjektům pro rovnost by měly být poskytnuty odpovídající zdroje na pomoc zaměřené na zvýšení informovanosti o právních předpisech a o tom, jak podat stížnost.

- **Výška odškodnění** v případech rasové diskriminace se mezi členskými státy EU značně liší. Zdá se, že tyto rozdíly nelze vysvětlit pouze rozdílnými životními náklady v různých zemích. Výška odškodnění navíc nemusí být dost vysoká na to, aby odradila lidi od diskriminování nebo nahradila škodu způsobenou obětem.

Členské státy by se mohly zaměřit na výšku odškodnění za rasovou diskriminaci, aby zajistily její přiměřenost.

- **Soudní řešení** může být nákladné a časově náročné. Přestože směrnice umožňuje organizacím, jako jsou nevládní organizace nebo odbory, aby pomáhaly obětem obracet se na soud, v některých členských státech existují omezující pravidla, která stanovují, které organizace se mohou na soud obracet. Veřejné financování, které mají tyto organizace k dispozici, také omezuje počet případů, se kterými mohou pomoci.

Členské státy by mohly usnadnit organizacím poskytování pomoci obětem tak, že by zmírnily omezující pravidla a poskytly více finančních prostředků. Mohly by také poskytnout subjektům pro rovnost pravomoc rozhodovat o stížnostech a poskytovat náhradu jako alternativu soudního řešení.

- **Znevýhodněné postavení menšin je způsobeno několika vzájemně spojenými problémy, které nelze vyřešit pouze tím, že se lidé obrátí na soud.** Osoby z menšinových skupin často žijí v důsledku svého ekonomického postavení ve špatných podmínkách. Často nemají dobrý přístup na trhy práce nebo do veřejných služeb, jako je zdravotní péče a vzdělání. Tyto různé faktory působí v součinnosti a vytvářejí situaci, kdy je obtížné, aby lidé svoji situaci změnili. Tyto otázky není možné vyřešit pouze tak, že se obrátí na soud a získají odškodnění.

Členské státy EU by mohly uvažovat o přijímání opatření, která by současně řešila potřeby bydlení, vzdělání a zdravotní péče znevýhodněných menšin.

Další informace:

Agentura FRA vydala dvě zprávy o směrnici pro rasovou rovnost:

- *The Racial Equality Directive: application and challenges* (Směrnice o rasové rovnosti: uplatňování a výzvy) (leden 2012)

- *The impact of the Racial Equality Directive: Views of trade unions and employers in the European Union* (Dopad směrnice o rasové rovnosti: Stanoviska odborů a zaměstnavatelů v Evropské unii) (říjen 2010)

Obě zprávy jsou k dispozici na internetových stránkách agentury FRA na adrese:

http://fra.europa.eu/fraWebsite/research/publications/publications_en.htm